

Jeskó József

Válság és politikai kiútkeresés az Egyesült Királyságban

A gazdasági válságra adott intézkedéssorozatok szerte a világon megrendítették az aktuális kormánypártok népszerűségét. A krízis elhúzódása kizárta annak lehetőségét, hogy sikeres válságkezelőként tüntethessék fel magukat a közvélemény előtt. Különösen igaz ez olyan államokban, ahol a kormányzó erők már a válság begyűrűzése előtt is népszerűtlenek voltak és az országot a krízis súlyosan érintette. Tanulmányunkban azt vizsgáljuk, hogy az angol Munkáspárt és az élén álló Gordon Brown hogyan próbál meg külpolitikai aktivitással megoldásokat keresni, milyen társadalmi-politikai vitákat kell odahaza megvívniuk az ellenzékkel és a kormányfő hogyan igyekszik megvédeni megrendült pozícióját saját pártján belül.

Menekülés a diplomáciába?

A kormányfő 2008 őszétől kezdve, mint a válság ellen globális és európai szinten fellépő, felelősségteljes, tapasztalt vezetőként kívánt feltűnni: a válság kezelése érdekében összehívott két- és többoldalú tanácskozásokon Brown igyekezett a pozíciójához képest is jelentősebb szerepet játszani. Az utóbbi fél évben rendkívül aktív volt az európai kapcsolatok területén, mind Angela Merckellel, mind Nicolas Sarkozyvel sűrűn találkoztak, illetve az angol kormányfő gyakori vendég lett Brüsszelben is. A G20-ak 2008 novemberében megrendezett washingtoni csúcstalálkozója óta folyamatosan hangoztatott véleménye, hogy ez a modern történelem első valóban globális válsága.¹ A brit kormányfő kifejtette: mivel a tőkefolyamatok globálissá váltak, a szabályozói és felügyeleti rendszerek sem maradhatnak nemzeti keretek között, ezeknek is globálissá kell válniuk. E rendszer teljes átalakítását a kormányfő szerint a Nemzetközi Valutaalappal kell kezdeni, amelyet úgy kell megreformálni, hogy korai válság-előrejelző és figyelmeztető

---

¹ <http://www.brettonwoodsproject.org/art-562975>

szerepet tölthessen be a világgazdaságban. Decemberben az Európai Tanács ülésén is a Brown által hangoztatott, Barroso és Sarkozy által is támogatott válságkezelési elképzelések érvényesültek.² A miniszterelnök világméretű összefogásról beszélt Davosban ez év januárjában a világgazdasági fórumon is. Az április elején Londonban megtartott G20-as csúcstalálkozó – amelynek eredményeihez, mint házigazda járult hozzá – szokatlanul konkrét eredményekkel zárult. Az állam- és kormányfőket egybegyűjtő fórum soha nem látott, 1100 milliárd dolláros globális gazdaságélénkítő javaslatcsomagot fogadott el. Bár a teljes összeg előteremtése egyelőre kérdéses, de a siker a házigazda Gordon Brown brit miniszterelnök megtépzott renoméjának is jót tett. Az eredmények mellett a hatalmas népszerűséggel bíró amerikai elnök jelenléte is alkalmas volt, hogy a belpolitikában komoly nehézségekkel küzdő kormányfő lélegzethez jusson.

A kormány külpolitikájában a másik hangsúlyos elem az Egyesült Államokkal való viszony újrarahangolása az Obama-adminisztráción keresztül. Április elején Brown volt az első európai kormányfő, aki a beiktatása után meglátogatta az amerikai elnököt Washingtonban, ahol hitet tettek a „különleges viszony” és a globális pénzpiac szélesebb körű ellenőrizhetősége mellett. Mindazonáltal Brown figyelmeztette partnerét az amerikai protekcionista gazdasági törekvések globálisan negatív következményeire.

Kormány és ellenzék odahaza

A külpolitika terén a munkáspárti vezér lépéseit nem is igen kérdőjelezzik meg a toryk, más területeken azonban határozottan bírálják a kormány tevékenységét. A legélesebb vita a gazdaságpolitika, a bevándorlás és az egészségügy területén tapasztalható.

Az elmúlt években a brit költségvetési politikára ugyanis két – még Brown pénzügyminisztersége során bevezetett szabály – gyakorolta a döntő hatást. A „Költségvetési Arany szabályt” (Golden Rule) eredetileg a központi költségvetés eladósodásának megakadályozására alkották. Ez általánosságban a folyó

---

² http://www.consilium.europa.eu/ueDocs/cms_Data/docs/pressData/HU/ec/104711.pdf

költségvetés kiegyensúlyozottságát vagy szufficitjét javasolja, megengedve a felhalmozási költségvetés hiányát, a beruházások hitelfinanszírozását. A probléma gyökerét az ellenzék szerint az okozza, hogy a kereteket a pénzügyminiszter módosíthatja a körülményeknek megfelelően, így az eredetileg a fiskális szigor alábástyázó szabály, tulajdonképpen a felhalmozódó hiány forrása lett.

A második – előbbire épülő – szabályozás a „Fenntartható Befektetés” (Sustainable Investment) kimondja, hogy a GDP-hez viszonyított államadósság nem érheti el a 40%-ot. Ez a válság által sújtott években azonban egyre inkább tarthatatlannak bizonyul, olyannyira, hogy a jelen tendenciákkal számolva 2014-15-re a 100%-ot is elérheti³. A munkáspárti kormány a krízis elhárítására óriási összegeket pumpált először a bankrendszerbe majd a gazdaság számos szektorába, amelynek következménye a költségvetési hiány drasztikus növekedése lett. Az Ernst & Young könyvvizsgáló cég prognózisa szerint a kormány nettó hitelfelvételi igénye az áprilissal kezdődő új pénzügyi évben eléri a 180 milliárd fontot, ami az arra az évre becsült GDP-érték arányában 12,6 százalékos költségvetési hiánynak felelne meg. Az ITEM Club szakértői szerint még a Nemzetközi Valutaalap által minap közzétett, 11 százalék körüli államháztartási deficittel számoló jövő évi jóslat is *„túlzottan derülátó”*. A gazdaság teljesítménye egy év alatt 4,5 százalékkal esett, növekszik a munkanélküliség is. Április elején Alaister Darling pénzügyminiszter kénytelen volt beismerni: a helyzet rosszabb, mint amivel a kormány kalkulált.⁴ Nem véletlen, hogy a brit kormányfő külpolitikájában is a hangsúlyt a válság globális megoldására, a nemzetközi pénzalapok feltöltésére helyezi, hiszen egyre inkább úgy tűnik, a szigetország önerőből képtelen megoldást találni.

Az ellenzéki konzervatívok mindeközben a „Reconstruction” című programjukkal igyekeznek alternatív megoldásokat javasolni a helyzetre. Fiskális szigor, állami felelősségvállalás, a nehéz helyzetbe került családok megsegítése, új szakpolitikák irányába történő nyitás állnak a párt politikájának középpontjában. Bár korábban azt az álláspontot képviselték, hogy a Labour alapvetően rosszul kezeli a válságot, sőt

---

³

http://www.thisismoney.co.uk/news/columnists/article.html?in_article_id=425167&in_page_id=19&in_author_id=2025

⁴ <http://vg.hu/index.php?apps=cikk&cikk=267870>

felelőtlen gazdaságpolitikával, az adósságra épülő növekedés támogatásával maga is hozzájárult ahhoz, hogy az Egyesült Királyságot ennyire mélyen érinti a krízis⁵, egy március eleji interjúban a tory vezető is beismerte, változtatni kell saját pártja politikáján is: jelenleg nincs lehetőség adócsökkentésre és a gazdasági növekedés gyors beindítására. Sőt, Cameron odáig ment, hogy hangsúlyozta, a válságért személy szerint ő maga, illetve pártja is felelős.⁶ A konzervatív vezér szerint, aki kisfia halála óta először adott interjút, ő és pártja hibázott, amikor nem emelte fel a szavát az adósságokra épülő gazdasági- és bankrendszer ellen és hibázott, amikor sokáig nem ismerte fel, milyen jellegű krízissel kell az országnak szembenézni. Természetesen bírálta a kormányt is, mert szerinte még mindig nincsenek tisztában a jelenlegi válság valódi természetével.

A gazdaságpolitika hazai és nemzetközi megoldási kísérletei mellett a brit közvéleményt – természetesen ezzel összefüggésben – a bevándorlók kérdése uralta leginkább. Az várható volt, hogy a feléledő idegenellenességre alapozó Brit Nemzeti Párt sikereket ér el az időközi helyhatósági választáson, sőt egyes közvélemény-kutatóknál már Európai Parlamenti helyekre is számíthat. A problémát Brown 2007 őszén tett azon ígérete is súlyosbítja, hogy növeli a hazai munkaerő jelenlétét a foglalkoztatásban, mivel a kijelentést nem követték eredmények. A „brit munkahelyeket a brit munkavállalóknak”⁷, programot ugyanakkor annak a fényében kell értékelni, hogy a Munkáspárt elmúlt 10 éves országlása alatt növekedett rekordmértékűre a külföldi munkavállalók száma az Egyesült Királyságban, tehát bármiféle xenofóbiával igencsak nehezen vádolható meg. A begyűrűző gazdasági világválság azonban tovább élezte ezeket a feszültségeket, hiszen a korábban alacsony státuszú munkák iránt is megnőtt a kereslet a brit születésű munkavállalók körében is. Miközben az országban a munkanélküliek száma elérte a kétmilliót. A Union Congress (Szakszervezeti Kongresszus) kutatása szerint országosan egy

---

⁵ www.conservatives.com/~media/Files/Downloadable%20Files/Reconstruction_-_Plan_for_a_strong_economy.ashx?dl=true

⁶ <http://www.dailymail.co.uk/news/article-1161799/Tory-leader-puts-pressure-Brown-recession-apology-I-share-blame-economic-crisis-cosy.html>

⁷ <http://www.dailymail.co.uk/news/article-1131708/British-jobs-British-workers-Wildcat-strikes-spread-foreign-workers-shipped-UK.html>

felszabaduló munkahelyre jelenleg 10 jelentkező van, de egyes körzetekben ez a szám elérheti a hatvanat.⁸ A legkomolyabb tiltakozásra a grimsby-i olajfinomítóban került sor, ahol a francia tulajdonú Total olajvállalat portugál és olasz nemzetiségű munkásokat alkalmazott a környékbeli munkanélküli britekkel szemben. A toryk vádjai szerint ez azért következhetett be, mert Brown egy évvel ezelőtti kijelentése a szélsőjobbaldali retorikát idézte és hozzájárult, hogy a Nemzeti Párt rátelepedjen ezekre a mozgalmakra.⁹

Törésvonalak a Munkáspártban

A Munkáspárt hosszú időre visszanyúló megosztottságát és Brown kísérletét, hogy a válság hatására a meglévő személyi és ideológia konfliktusokat kiegyensúlyozza, már tárgyaltuk a Méltányosság hasábjain.¹⁰ A tavalyi év végén úgy tűnt, hogy személycserével és az – akkor még csak – pénzügyi válság elleni aktív fellépéssel a miniszterelnök képes lesz meggyőzni nemcsak a pártkongresszust, hanem a szavazókat is saját alkalmasságáról. Illetve feltettük a kérdést, hogy az akut kezelés mellett, képes lesz-e a párt Brownnal hosszútávú, ideológiai választ adni az új kihívásokra.

Az előzőekben leírt kedvezőtlen folyamatok hatására a legutolsó közvélemény-kutatási adatok szerint a két párt között visszaállt a korábbi különbség, sőt 10 százalékpontos előnyben vannak a toryk a gazdaságpolitikai hitelesség területén is.¹¹ Ken Livingstone – korábbi londoni főpolgármester – egy márciusi interjúban Brownt vádolta meg azért, mert elbukta a polgármesteri széket és a kormány hibás politikája az oka a szélsőjobbaldal folyamatosan erősödésének¹². Kijelentette, amíg Brown kormányfő marad, a párt csak veszíteni fog szavazóbázisából. Szerinte a főváros elvesztése az országos politikában elkövetett rossz döntések és a borzasztó kampány következménye volt. A „Vörös Ken”-ként is ismert, a Labour balszárnyához

---

⁸ <http://www.timesonline.co.uk/tol/news/uk/article5913970.ece>

⁹ <http://www.dailymail.co.uk/news/article-1131708/British-jobs-British-workers-Wildcat-strikes-spread-foreign-workers-shipped-UK.html>

¹⁰ www.meltanyossag.hu/files/meltany/imce/doc/pd-valsagbritt-081103_0.pdf

¹¹ <http://www.guardian.co.uk/politics/2009/apr/20/icm-poll-conservatives-ahead-on-economy>

¹² <http://www.guardian.co.uk/politics/2009/mar/18/ken-livingstone-labour-gordon-brown>

tartozó politikus kijelentette, ha a kormány nem tesz valamit a dolgozó osztályokért, a BNP folyamatosan szipkázza majd el szavazóit.

Jon Cruddas dagenhami munkáspárti képviselő a baloldali Guardian-ben írt cikkében a „New Labour” –t felváltó újfajta eszmeiség kidolgozását sürgette.¹³ A politikus szerint a válság egész Európában az extrémizmusok megerősödését vonja maga után. A piaci fundamentalizmust, neoliberalizmust ért bírálatok már-már közhelyszerűek, de a valós problémákra reagálnak, amelyeket kormányzati személycserékkel kezelni nem lehet. Az individualista, fogyasztásközpontú ideológiát hirdető „New Labour” politika felett eljárt az idő és alapvetően más a gazdasági helyzet, mint a 90-es években. A társadalmi összefogás megújítására, szolidaritásra, az erőforrások újszerű elosztására és hatékonyabb népképviselőre van szükség. Az írás végén a szerző kijelenti: „Hívhatnánk akár új szocializmusnak is”.¹⁴

Az eszmei megújuláson túl a brit sajtó eközben már a Labour lehetséges új vezetőiről ír: az esélyesek között emlegetik az imént idézett Jon Cruddast, Harriet Hartmant, Ed Milliband-et, David Milliband-et, James Purnellt és Ed Ballst is. Lehetséges utódokban tehát ott sincs hiány, igaz ők a váltást a Munkáspárt választási veresége és Brown távozását követően tartják valószínűnek.

Összegzés

Bár Alistair Darling pénzügyminiszter és maga a kormányfő is tagadta, hogy a minap bejelentett új adóváltoztatások – amelyek a legmagasabb jövedelműek kárára változtatná meg a személyi jövedelemadórendszerét – a hagyományos munkáspárti politizáláshoz való visszatérést jelentik, a közvélemény és a sajtó is a „New Labour”-tól való elfordulást látja bennük.¹⁵

Az Egyesült Királyság tehát amellet, hogy a globális válságkezelés egyik legfontosabb szereplője, a belpolitika számos területén is komoly változásokon megy át. A miniszterelnök a nemzetközi közvélemény előtt egyelőre sikeres vezetőként tűnik fel, ugyanakkor kormányával együtt odahaza nagyon nehéz helyzetbe került.

¹³ <http://www.guardian.co.uk/commentisfree/2009/mar/18/labour-jon-cruddas>

¹⁴ And, not that I want to scare the horses, we might even call it a New Socialism.

¹⁵ <http://www.guardian.co.uk/uk/2009/apr/23/budget-2009-gordon-brown-defends-50p-tax>

A pénzügyi-gazdasági nehézségek mellett az erősödő szélsőjobb, a munkanélküliség, a sztrájkok, a felbukkanó idegenellenesség is megjelent a politikai hétköznapiakban. Mindeközben Brownnak az ideológiai megújuláson áteső, a közvélemény-kutatásokon vezető torykkal, saját pártjában felbukkanó régi-új irányzatokkal és személyes riválisokkal is meg kellene küzdeni.

A globális válságkezelés és a diplomáciai erőfeszítések új dimenziói mellett a brit példa alapján körvonalazódni látszik egy másik tendencia is. Úgy tűnik, a demokratikus, parlamenti pártok a krízisre és a szélsőségek megerősödésére adott válasza mind a bal-, mind a jobboldalon a korábbi ideológiák, értékek felülvizsgálatához, újfajta gondolkodás megszületéséhez vezethet.